

ІСТОРІЯ ЛІНГВОСТИЛІСТИКИ ТА ЇЇ СУЧАСНА ПАРАДИГМА HISTORY OF LINGUISTICS AND ITS MODERN PARADIGM

Бибик С. З історії термінології лінгвостилістики, або Читаймо Ю. Шевельова // Лінгвостилістичні студії. 2018. Вип. 8. С. 129–139.

Bybyk S. From the History of the Terminology in Linguistics: Reading Y. Sheveliov // Lìngvostilìstičnì studii. 2018. Iss. 8. P. 129–139.

УДК УДК 81'38:81(477)(092)

З ІСТОРІЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ ЛІНГВОСТИЛІСТИКИ, АБО ЧИТАЙМО Ю. ШЕВЕЛЬОВА

Світлана Бибик

Інститут української мови НАН України

У статті систематизовано та проаналізовано творчий доробок Ю. Шевельова в галузі лінгвостилістики та лінгвопоетики. Простежено наскрізні теоретичні і практичні питання, пов'язані з виробленням методологічного інструментарію української лінгвостилістики від періоду її оформлення як окремої галузі мовознавства (зокрема, від 40-х років ХХ ст.). Відзначено актуальні стильові категорії, на які спирався дослідник мови і стилю українських письменників кінця ХVІІІ – початку ХХ століття. Підкреслено перевагу загальнофілологічної методології Шевельова у вивченні художніх творів, урахування ним інтегративних підходів до аналізу конкретних текстів, які полягають у синтезуванні літературно-критичного, лінгвостилістичного та мистецтвознавчого аспектів аналізу.

Ключові слова: лінгвостилістика, лінгвопоетика, лінгвоперсонологія, стильова лінія, церковнослов'янське, стилізація, діалогізм.

Вступ. Юрій Володимирович Шевельов (Шерех) – відомий мовознавець: фахівець з історії мови, історії української літературної мови, фонології, історичної морфології, лексикології, граматики, соціолінгвістики, а також лінгвостилістики, зокрема і лінгвопоетики. Такий обшир зацікавлень не зменшував ґрунтовності праць у кожній із заявлених галузей лінгвістики, натомість виявив широку ерудицію науковця і визначив його належне місце в історії мовознавства як теоретичного, так і практичного.

Мета дослідження – опрацювати доробок Ю. Шевельова, пов'язаний із вивченням української літератури, текстів поетичних і прозових; простежити витoki української лінгвостилістики як науки від 30–40-х рр. ХХ ст., а також продемонструвати особливості методів і прийомів інтегративного підходу до аналізу конкретних індивідуально-авторських практик, виявити (уточнити) термінологічний апарат досліджень.

Матеріал і методи дослідження. Джерельну базу роботи склали матеріали кандидатської дисертації та літературно-критичні статті

Ю. Шевельова, створені та опубліковані ним у різні часи (40–90-х рр. ХХ ст). Їх опрацьовано з використанням описового, дефінітивного (урахування поняттєвого змісту термінів лінгвостилістики, встановлення вмотивованості вибору тих чи інших термінів, визначення ряду ключових понять у дослідженнях ученого), зіставного (співвіднесення дослідницької практики та термінологічного апарату лінгвостилістики у працях Ю. Шевельова та в Україні в другій половині ХХ ст. і нині) методів дослідження.

Результати дослідження та дискусія Перші праці Ю. Шевельова в галузі лінгвостилістики пов'язані з т. зв. «харківським» періодом наукової діяльності (кандидатська дисертація «Із спостережень над мовою сучасної поезії», 1939). У дослідженні йшлося про мову політичної лірики П. Тичини, поетичної збірки «Партія веде». З окремих статей, опублікованих у провідних наукових журналах того часу, постає концепція розгляду мовотворчості певної особистості в динаміці (урахування ролі певної постаті в літературному і літературно-мовному процесах). Дослідник спирається на поняття «стильова лінія» і застосовує його для характеристики мови громадянської лірики П. Тичини, в якій він убачав синтез «символічної», фольклорної ліній, лінії газетного стилю та лінії реалістично концентрованого відтворення усно-побутової мови в її діалогічному та монологічному аспектах. У полі зору науковця лексика, філософська термінологія, стилістичні фігури (паралелізм, анафора), зокрема стилістичного синтаксису, що забезпечують експресію ораторського стилю висловлення («Із спостережень над мовою сучасної поезії: Ораторський жанр у політичній ліриці П. Г. Тичини» [6]). Автор охопив також такі явища, як *неологізми*, *розмовна* і *книжна лексика*, *діалогізація* поетичного викладу («Із спостережень над мовою сучасної поезії: Про мову поезій П. Г. Тичини» [7], «Стиль політичної лірики П. Г. Тичини» [10]). Щодо неологічної лексики в мові аналізованої поезії дослідник відзначив її зумовленість системою мови та ситуативними умовами виникнення і ступенювання процесу входження в загальну мовну систему.

Спостереження у зв'язку з дослідженням взаємодії розмовних і книжних елементів на матеріалі мови поезії П. Тичини пізніше виявилися і в узагальненнях щодо особливостей усної і писемної практики взагалі. В одному з листів мовознавець зазначив: «...безвідповідальний у суті процес говоріння вимагає далеко меншого зусилля й концентрації, ніж писання» [2, с. 44].

Також Ю. Шевельов умотивовував важливість вивчення ролі *старослов'янізмів* (вживає також терміни *церковнослов'янізми*, *слов'янізми*) в історії української літературної мови [7]. Цю проблему спочатку вивчає в контексті встановлення причин появи зазначених елементів у творах І. Котляревського: зауважив про їх засвоєння через церковну освіту усною народною мовою, умотивував тематикою окремих частин поеми «Енеїда». Загалом же автор характеризує їх як данину старовині [11; 12]. Пізніше ці

думки розгорнув на сторінках праці «Внесок Галичини у формування української літературної мови», де висловив ряд суттєвих міркувань щодо мови творів П. Куліша та його ставлення до «галицького» варіанта літературної мови і до впровадження значної кількості архаїчної лексики (церковнослов'янізмів, полонізмів, лексем староукраїнської спадщини) в мову не лише перекладних, але й оригінальних творів: церковнослов'янізми, «які становили спільне добро всіх частин України», найбільше ставали Кулішеві в пригоді «в тих мовних джерелах старовини, які він розшукував і до яких жадібно припадав». Ю. Шевельов зафіксував церковнослов'янізми не лише в поезії, а й у критичній, науковій літературі, в художній прозі, у листах (*благий, благодатний, блаженний, вия, вовіки, восхвалити, во спасеніє, глаголати, глас, Господь сил, гражданин, жизнь, збагацати, істочники водні, нужда, оглашати, празник, рождати, сиріч, сияти, скудельний, сосуд, совіт, сонм, стезя, сторицею, трепетати, труждатися, чайти, юноша* та ін.; а також 90 цитат із Біблії та богослужбових текстів) П. Куліша [8]. Саме орієнтація на високий стиль і нову для української літератури тематику, а не на стилізацію «псевдомужицької оповіді» вимагали нових засобів, якими і стали церковнослов'янізми у глибоко українській мові його творів [8].

У 90-х рр. ХХ ст. опублікував розвідку про мову і стиль Г. Сковороди, у якій показав, що церковнослов'янізми в його трактатах – це стилістично нейтральні одиниці, оскільки вони становлять органічну частину біблійних цитат, якими перемежовані тексти філософа [9; 16]. У зв'язку з такими висновками дослідник стверджує, що теорія М. Ломоносова про «три штилі», згідно з якою високий стиль ґрунтувався на церковнослов'янізмах, «не знаходить підтвердження в його писаннях і взагалі до них не дотична» [16, с. 536].

У численних працях літературознавчого спрямування Ю. Шевельов звертається до проблеми *стилізації*: народної пісні у віршах Г. Сковороди [15], імітації селянського, «мужицького», монологу-оповіді чи діалогу в прозі Г. Квітки-Основ'яненка, П. Гулака-Артемівського, Є. Гребінки та в їхньому листуванні [8], простацької оповіді у ранній прозі П. Куліша [8], фольклору в поемі «Троїсте кохання» та перекладі «Слова о полку Ігоревім» В. Мови («Душа убога встала рано» (Василь Мова), 1968) [17], у поезії «Мій Ізмарагд» І. Франка («Другий «Заповіт» української літератури», 1968) [17]. Зокрема, зі стилізацією він пов'язує такі мовні явища, як *діалогізація*, надмір *вульгаризмів*, *демінутивів*, сурядний синтаксис, фігура перелічення, уникання іншомовних слів [8], витоки чого, вважає, треба шукати у творчості Г. Сковороди, «мовна революція» якого полягає «у запровадженні в літературу розмовної мови» [16, с. 561].

Власне розуміння стилістичної категорії *діалогізація* Ю. Шевельов ширше виклав у праці «Літ Ікара (Памфлети Миколи Хвильового)» (1977–1983) [17], заперечивши закиди авторові щодо хаотичності, ірраціональності й нервовості його писань. Серед засобів діалогізації, яка співмірна з

поліфонічність, виокремлює: звукову асоціацію (алюзію); стилізацію «хаосу», в основі якої словесна гра, застосування «техніки переключення» («техніки напливів») кіно з метою пошуку здогадливого читача, створення ефекту руху (реалізація цієї техніки порівнюється з технікою створення Довженкової «Звенигори»); відзначає роль діалогів як таких, що споріднюють писемний текст з кіно як звуковою формою вираження думки, при цьому підкреслює різноманіття діалогів – автора з собою, уявним читачем, абстрактним поняттям тощо); вирізняє увагу М. Хвильового до повторення мотивів та асоціацій, що притаманні поезиці музики; робить акцент на жанрово-стилістичній функції (лайливих) русизмів як засобів емоційної оцінки, стилізації побутового діалогу, джерелом якого вважає жаргон великого міста.

Поряд із поняттям *стильова лінія* Ю. Шевельов застосовував синонім *стилістичний план*, тобто колорит, розрізняючи в тій чи іншій індивідуальній творчій манері, наприклад, М. Хвильового, жаргоново-діалогічний стиль, стиль нейтральний і перемикування на такий стилістичний план, як лірична манера («майже цитати з самого себе»). Термін *стилістичний* уживав у сполуках *стилістичний контраст*; *стилістична многоплановість*, *контрапунктивність*; *стилістична віртуозність*.

Ще в кандидатській дисертації дослідник заявив про загальнофілологічний підхід до аналізу мовних фактів, тобто урахування історичного контексту, особливостей розвитку культури, її естетичних форм і напрямків, а також виявлення ролі мовної особистості в історії української літературної мови. У працях про мову і стиль письменників дотримувалася поєднання літературно-критичного та літературно-мовного аналізу текстів. У 1940 р. мала побачити світ розвідка «Традиції і новаторство в лексиці і стилістиці Котляревського», яку, за власним визначенням, «розпочав у душі двотомової праці Л. Булаховського «Русский литературный язык первой половины XIX века» [...] Мабуть, треба було додати, що не тільки розпочав, а й закінчив «за схемою» Л. Булаховського. Але щоб відрізнятись від нього, перейшов на портретні розділи: мова Котляревського, мова Гулака-Артемівського, мова Квітки-Основ'яненка, мова Шевченка і т. д. Робота ця виявилася «не друкабельною»; бракувало їй, як у дослідженні Л. Булаховського, лінгвістичної концепції; мовні факти зафіксовані, а концепції немає» [14, с. 270].

У названій статті, як і в публікаціях про мову П. Тичини, дослідник відзначив провідну стильову «лінію» мовотворчості І. Котляревського – демократичну, яка перетинається зі стилем російського класицизму XVIII ст. Зауважив про те, що «Котляревський – завершитель. Він замикає коло традицій» класицизму, «востаннє підносячи їх на видатний рівень»; «Котляревський – зачинатель», адже «вперше в друковану літературу і літературну мову входять народність, фольклор». Серед лексичних елементів п'єс письменника, що позначені стилістичним навантаженням, аналізував роль *професіоналізмів*, *канцеляризмів*, архаїчно-церковної

лексики як засобів (національно-професійної) типізації мови дійових осіб (створення *типових масок, мовних масок, масок-узагальнень*), а також народну лексику і канцеляризми з урахуванням їхніх граматичних форм у мові того чи іншого персонажа, особливості синтаксичної структури монологів як засобів індивідуалізації.

У мові «Енеїди» Ю. Шевельов виокремив кілька «мовностилістичних повівів / рис / прошарків»: 1) усну народну мову з широтою синоніміки (*ампліфікація*) в конкретно-образному вживанні, з обширом конкретно-побутової лексики, порівнянь, фразеології, з явищами діалогізації, відповідного інтонування, з наявністю діалектних елементів без ніяких критеріїв відбору, іншомовних слів, оформлених «говірково» та з імітацією сприйняття на слух неосвіченою людиною-мовцем, поодинокі вкраплення мови народної пісні (фольклорно-пісенної стилістики – порівнянь, епітетів); 2) елементи вищого стилю – латинські макаронізми в їхній ідентифікаційній функції; «слов'янщину» (церковнослов'янізми) та елементи жаргону учнів Києво-Могилянської академії; елементи української старокнижної мови (полонізми); елементи російської літературної мови XVIII ст. (російські слова і звороти, «офіційно-канцелярські формули», формули ввічливості). Узагальнив, що все це підпорядковане гумористично-бурлескному стилю, якому протиставлена риторично-ораторська частина тексту, проаналізована з погляду синтаксичної організації. Щоправда, дотримуючись концепції орієнтування (почасти «пряме перенесення певних стилістичних, синтаксичних і лексичних штампів», «епігонство») Котляревського на традиції літератури російського класицизму XVIII ст. (класицистична стилістика), Ю. Шевельов висловив суперечливу тезу про те, що в патетичних місцях це «буквально російський текст, тільки фонетично злегка українізований» [12, с. 57], що «Самий факт звернення до російської літературномовної традиції при формуванні нової української літературної мови був прогресивний, і ми повинні розцінити це звернення як заслугу Котляревського», «Йому належить ще й та заслуга, що він, пробуючи перейти до «серйозної» манери, звернувся до традицій російського письменства» [12, с. 57].

Розвідка містить міркування щодо шляхів формування молоді української літературної мови: про те, що І. Котляревський не мав можливості створити текст середнім стилем, оскільки формування мови було дуже зв'язане з говірковими масивами, а не з синтезом пісенно-фольклорної (вона не була ще записана), живої народної мови та елементів старокнижної і новолітературної, що пізніше зробили романтики і Шевченко; високий патетичний стиль пов'язував з перенесенням штампів «книжно-класицистичної» мови російської літератури XVIII ст.

У свій час не побачила світ праця про переклади творів О. Пушкіна, у якій дослідник периферизував постать «солнца русской поэзии»,

вияскравивши інші – українські постаті Б. Грінченка, Олени Пчілки, І. Стешенка, М. Вороного та ін. [14].

Упродовж життя Ю. Шевельов неодноразово повертається до проблем *лінгвопоетики* – Г. Сковороди, І. Котляревського, М. Петренка, Т. Шевченка, І. Франка, М. Хвильового, П. Тичини, поетів празької школи, В. Стуса та ін. Дотримуючись думки, що чинником формування цілісного художнього світу письменника є індивідуально-авторські мовностилістичні домінанти, у загальнофілологічних студіях про того чи іншого письменника автор зосереджений на таких аспектах, як естетика, поетика, концепція історії української літератури, письменницький ідіостиль, художньомовні шукання, на поєднанні в естетично-художній практиці загальнолюдського та національного, суспільного та індивідуального [3, с. 165], на часових напрямках мистецтва та світоглядно-естетичних тенденцій доби [1, с. 4].

В одній із праць Ю. Шевельов запропонував своє визначення поетизму: «Поетизм – це слова й мовні конструкції, які чужі розмовній чи діловій мові, які характеризують специфічно поетичну мову і плекають її як окремий тип мови в межах, звичайно, загальнонаціональної мови, дуже часто як жест протиставлення буденності буденної мови, як вірність віковій традиції, як виклик» [18]. Щодо принципів аналізу дослідник ще у 40-і роки зауважив штучність і хибність повного ізолювання аналізу лексики і стилістики твору від синтаксичних явищ [12]. Практично в кожному із загальнофілологічних есе звертав увагу на мовно-ритмічні особливості текстів (зокрема «Після «Княжої емалі» (Над купкою попелу, що була Оксаною Лятуринською)» [17]), диференціював *тексти герметичні / негерметичні*.

Для української лінгвопоетики актуальна увага Ю. Шевельова до таких категорій: *музичність* [тексту, стилю], з якою, аналізуючи поезії М. Петренка, він пов'язує функції асонансу, звукових повторів; *емоційність, чуттєвість* (виражені у відповідних складниках словника поезій, зокрема в епітетах); *символічність* (назви реалій природи є символами почуттів, а не актуалізаторами зорових образів, пейзажів, «збудниками настрою») («Інший романтик, інший романтизм», 1944 [17]). Аналіз текстів із історико-філософською, публіцистичною, злободенно-політичною, літературно-критичною тематикою стимулював до виокремлення таких стилістичних категорій, як *розумовість* (сучасний прийнятний термін *інтелектуальність*), *пісенність*, на прикладі аналізу індивідуально-авторських рис В. Мови («Душа убога встала рано» (Василь Мова)» [17]); *асоціативність, метафоричність, «поетичність»* («протиставленість пересічності, щоденщині») щодо «складної» мови поезій В. Стуса [18].

Досліджуючи літературно-мовну практику Т. Шевченка, відомий науковець зауважує, що його лірика має національно-історичну романтичну основу, поезія відзначена конкретністю словника, щодо якої

вживає оцінку «котляревщина», тобто обтяження реаліями побуту і подробицями щоденності («Інший романтик, інший романтизм»). Робить стислі узагальнення щодо мовотворчості наступників Кобзаря: Куліш – «архаїчніший, історичніший; Старицький – абстрактніший, менш народний, Грабовський – штучніший, менше пов'язує неологізми з загальним стилістичним завданням тексту» («Душа убога встала рано» (Василь Мова)», 1944–1968 [17]). У праці про мову Франкового «Мойсея» зауважує скупість прикметника, модерністичність лексики, специфічну ритмомелодику («Другий «Заповіт» української літератури» [17]). У мові сучасних поетів, зокрема В. Стуса, відзначає стилетвірну функцію архаїзмів, міфологізмів, церковнослов'янізмів, порівнянь, поєднання елементів експресіонізму й сюрреалізму [18], «нахил до «депоетизації поезії» у творчості В. Голобородька, М. Вінграновського, Л. Костенко, І. Драча та ін., філологічність практики представників «Бу-Ба-Бу» (Ю. Андрухович, В. Неборак, О. Ірванець) [19].

Послідовно застосовуючи принцип історизму – порівняння, зіставлення, Ю. Шевельов актуалізував питання (лінгво)поетики епістолярного жанру, зауваживши, що «стиль листів якимось мусить бути зв'язаний з літературними стилями доби» [8]. Дослідник простежив, що «листування українською мовою ХІХ ст. зроджувалося (як і літературно-оповідна проза взагалі) з імітації селянського стилізованого монологу-оповіді чи діалогу» (Г. Квітка-Основ'яненко, Є. Гребінка, П. Гулак-Артемівський), його переборення Шевченком, який зберіг лише елементи «мужицького» стилю – у новій функції дружнього жарту, П. Кулішем, який вдавався до «котляревщини» (до 1858 р.) у спеціальній функції удавання товариськості й приязні. Саме тематичне розширення листування інтелігенції ХІХ ст. сприяло формуванню високого стилю в епістолярії.

Ураховуючи певні відмінності мовних практик в Україні, Ю. Шевельов позитивно оцінював погляд В. Мови на перспективи української літературної мови в її функціонально-стильовій диференціації: синтез галицької науково-публіцистичної і наддніпрянсько-східної мови художньої літератури («Душа убога встала рано» (Василь Мова)» [17]).

На початку 50-х рр. ХХ ст. мовознавець обґрунтував теоретичні і практичні засади вивчення «Елементів стилістичної синтакси» («Нарис сучасної української літературної мови», 1951). Зокрема, диференціював розповідні (просторово-розповідний і часово-розповідний [15, с. 145, 146]) та психологічні (імпульсивний, імпресивний) типи порядку слів у реченні; схарактеризував синтаксичні фігури як засоби створення композиції (еліпс, апосіопезу, гемінацію, плеоназм, ампліфікацію, градацію, повтор (анафора, епіфора), анадиплозу) та як засоби ритмізації (синтаксичний паралелізм, хіазм), діалогізації (питання, оклик, звертання, зокрема антиципаційне) [15, с. 145, 148]. У цій же праці у відповідних розділах подано традиційну для дидактики систему лексичних і граматичних

стилістичних засобів, яка склалася та була апробована ще в роботах Л. А. Булаховського.

Висновки та перспективи дослідження. Отже, уважне прочитання наукових праць Ю. Шевельова дозволяє стверджувати, що, з одного боку, він зберіг засади української лінгвостилістики початку ХХ ст., розвинув і розповсюдив їх на вивчення ширшого кола текстів, ніж це «дозволяла» офіційна радянська ідеологія, значно доповнивши ряд мовних портретів видатних учасників історико-мовного процесу в Україні, а з іншого, активно поглиблював зміст як усталених лінгвостилістичних категорій, так і інтегративні засади української словесності.

Перспективи опрацювання наукового доробку Ю. Шевельова в галузі філології пов'язуємо з вивченням його термінологічного апарату та з урахуванням його розуміння тих чи інших понять і категорій в історіографії лінгвістики.

Список використаної літератури

1. Калашник В. С., Філон М. І. Українська поезія ХХ століття в наукових працях Ю. Шевельова: від Тичини до Стуса // Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. № 843. Серія «Філологія». 2009. Вип. 55. С. 3–7.
2. Листи Юрія Шевельова до Олекси Ізарського / автор перед. слова й упор. М. Степаненко. Полтава: ПП Шевченко Р. В., 2014. 388 с.
3. Маленко О. О. Український лінгвопоетичний досвід у науковій інтерпретації Юрія Шевельова // Лінгвістичні дослідження. 2017. Вип. 45. С. 163–169.
4. Шевельов Ю. Вибрані праці: У 2-х кн. Київ, 2008. Кн. 1: Мовознавство. 583 с.
5. Шевельов Ю. Внесок Галичини у формування української літературної мови. Київ: ВД «КМ Академія», 2003. 160 с.
6. Шевельов Ю. В. Із спостережень над мовою сучасної поезії. Ораторський жанр у політичній ліриці П. Г. Тичини // Наукові записки Українського комуністичного інституту журналістики. 1940. Кн. 1. С. 127–142.
7. Шевельов Ю. В. Із спостережень над мовою сучасної поезії. Про мову поезій П. Г. Тичини // Учені записки Харківського державного університету імені О. М. Горького. 1940. № 20 [зб. праць кафедри українського мовознавства]. № 1. С. 41–99.
8. Шевельов Ю. Кулішеві листи і Куліш у листах // Сучасність. 1983. № 12. С. 7–38.
9. Шевельов Ю. Попередні зауваги до вивчення мови та стилю Сковороди // Записки Наукового товариства імені Шевченка. 2000. Т. ССXXXIX: Праці Філологічної секції. С. 177–211.
10. Шевельов Ю. В. Стиль політичної лірики П. Г. Тичини // Наукові записки Інституту мовознавства. Київ, 1941. Т. 1. С. 3–51.
11. Шевельов Ю. В. Традиція і новаторство в лексиці і стилістиці І. П. Котляревського // Учені записки Харків. держ. ун-ту ім. М. Горького. 1940. № 20. С. 131–170.
12. Шевельов Ю. Традиція і новаторство в лексиці і стилістиці І. П. Котляревського. Чернівці: Рута, 1998. 80 с.
13. Шевельов Ю. В. Українська мова в першій половині двадцятого століття (1900–1941): Стан і статус. Чернівці: Рута, 1998 (передрук видання 1987 р.). 208 с.
14. Шевельов Ю. Я – мене – мені... (і довкруги): Спогади. 1. В Україні. Харків: Видавець Олександр Савчук, 2017. 728 с.

15. Шерех Ю. Нарис сучасної української літературної мови. (Наукове товариство ім. Шевченка. Бібліотека українознавства. – Ч. 3.). Мюнхен: Молоде життя, 1951. 396 с.
16. Шерех Ю. Пролегомена до вивчення мови і стилю Г. Сковороди // Поза книжками і з книжок. Київ: Вид-во «Час», 1998. С. 393–436.
17. Шерех Ю. Третя сторожа: Література. Мистецтво. Ідеології. Київ, 1993. 590 с.
18. Шерех Ю. Трунок і трутизна (Про «Палімпсести» Василя Стуса) // Пороги і Запоріжжя. Література. Мистецтво. Ідеологія: у 3 т. Харків: Фоліо, 1998. Т. 2. С. 105–135.
19. Шерех-Шевельов Ю. Го-Гай-Го. Про прозу Юрія Андруховича і з приводу // Андрухович Ю. Рекреації. Роман. Київ: Час, 1997. С. 260–270.

References

1. Kalashnik, V., Filon, M. (2009). Ukrainiska poeziia XX stolittia v naukovykh Yu. Shevelova: vid Tychyny do Stusa [The twentieth century Ukrainian poetry in Yuriy Shevelev's reseach: from Tychyna to Stus]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu im. V. N. Karazina. Seriiia «Filolohiia»*, 55, 3–7. [in Ukrainian].
2. Stepanenko, M. (Ed.). (2014). Lysty Yuriiia Shevelova do Oleksy Izarskoho [Letters by Yuri Shevelov to Oleksa Izarsky]. Poltava: PP Shevchenko. [in Ukrainian].
3. Malenko, O. (2017). Ukrainyskyi linhvopoetychnyi dosvid u naukovii interpretatsii Yuriiia Shevelova [Ukrainian Lingual Poetic Heritage in Yuri Sheveliov's Scientific Interpretation]. *Linhvistychni doslidzhennya*, 5, 163–169. [in Ukrainian].
4. Shevelov, Y. (2008). Vybrani pratsi: Knyha 1: Movoznavstvo [Selected Works: Book 1: Linguistics]. Kyiv: Kyivo-Mohylyans'ka akademiya. [in Ukrainian].
5. Shevelov, Y. (2003). Vnesok Halychyny u formuvannia ukrainskoi literaturnoi movy [Contribution of Halicia to the formation of the Ukrainian literary language]. Kyiv: Kyivo-Mohylyanska akademiya. [in Ukrainian].
6. Shevelov, Y. (1940). Iz sposterezhen nad movoiu suchasnoi poezii. Oratorskyi zhanr u politychnii lirytsi P. H. Tychyny [From observations on the language of contemporary poetry: the oratorical genre in the political lyrics P. G. Tychyna]. *Naukovi zapysky Ukrayins'koho komunistychnoho instytutu zhurnalistyky*, 1, 127–142. [in Ukrainian].
7. Shevelov, Y. (1940). Iz sposterezhen nad movoiu suchasnoi poezii. Pro movu poezii P. H. Tychyny [From observations on the language of modern poetry: On the language of poetry P. G. Tychyna]. *Ucheni zapysky Kharkivskoho derzhavnoho universytetu imeni O. M. Horkoho – Scientific notes of the Kharkiv State University named after O. M. Gorky*, 20, 41–99. [in Ukrainian].
8. Shevelov, Y. (1983). Kulishevi lysty i Kulish u lystakh [Kulish's Letters and Kulish in Letters]. *Suchasnist – Contemporary*, 12, 7–38. [in Ukrainian].
9. Shevelov, Y. (2000). Poperedni zauvahy do vyvchennia movy ta styliu Skovorody [Preliminary remarks to the study of the language and style of Skovoroda]. *Zapysky Naukovoho tovarystva imeni Shevchenka*, CCXXXIX, 177–211. [in Ukrainian].
10. Shevelov, Y. (1941). Styl politychnoi liryky P. H. Tychyny [Style of political lyrics P.G. Tychyna]. *Naukovi zapysky Instytutu movoznavstva*, 1, 3–51 [in Ukrainian].
11. Shevelov, Y. (1940). Tradytiia i novatorstvo v leksytsi i stylistytsi I. P. Kotliarevskoho [Tradition and innovation in the vocabulary and stylistics I. P. Kotlyarevsky]. *Ucheni zapysky Kharkivskoho derzhavnoho universytetu im. M. Horkoho*, 20, 131–170. [in Ukrainian].
12. Shevelov, Y. (1998). Tradytiia i novatorstvo v leksytsi i stylistytsi I. P. Kotliarevskoho [Tradition and innovation in vocabulary and stylistics I. P. Kotlyarevsky]. Chernivtsi: Ruta. [in Ukrainian].
13. Shevelov, Y. (1998). Ukrainiska mova v pershii polovyni dvadtsiatoho stolittia (1900–1941): Stan i status [Ukrainian language in the first half of the 20th century (1900–1941): Context and status]. Chernivtsi: Ruta. [in Ukrainian].

14. Shevelov, Y. (2017). YA – mene – meni... (i dovkruhy): Spohady. 1. V Ukrayini [I – me – to me ... (and round about): Memories]. Kharkiv: Vydavets Oleksandr Savchuk. [in Ukrainian].
15. Sherekh, Y. (1951). Narys suchasnoi ukrainskoi literaturnoi movy [Essay on contemporary Ukrainian literary language]. Miunkhen: Molode zhyttia. [in Ukrainian].
16. Sherekh, Y. (1998). Prolegomena do vyvchennia movy i styliu H. Skovorody [Prolegomena to the study the language and style of G. Skovoroda]. *Poza knyzhkamy i z knyzhok – Outside books and books*. Kyiv: Chas. [in Ukrainian].
17. Sherekh, Y. (1993). Tretia storozha: Literatura. Mystetstvo. Ideolohii [Three watchmen: Literature. Art. Ideologies]. Kyiv: Dnipro. [in Ukrainian].
18. Sherekh, Y. (1998). Trunok i trutyzna (Pro «Palimpsesty» Vasylia Stusa) [Elixir and Poison (about Palimpsists by Vasyl Stus)]. *Porohy i Zaporizhzhya. Literatura. Mystetstvo. Ideolohiya*. (Vol. 2, pp. 105–135). Kharkiv: Folio [in Ukrainian].
19. Sherekh-Shevelov, Y. (1997). Ho-Hai-Ho. Pro prozu Yuriya Andrukhovycha i z pryvodu [Ho-Hai-Ho. About the prose of Yuri Andrukhovych and about]. In Andrukhovych Y. *Rekreatsiyi*. (pp. 260–270). Kyiv: Chas.

Бибик Светлана. Из истории терминологии лингвостилистики, или Давайте читать Ю. Шевелева. В статье систематизирован и проанализирован вклад Ю. Шевелева в развитие лингвостилистики и лингвопоэтики. Выделены ключевые теоретические и практические вопросы, связанные с выработкой методологического инструментария украинской лингвостилистики от периода ее становления как отдельной отрасли языкознания (в частности, с 40-х годов XX в.). Отмечены актуальные стилевые категории, на которые опирался исследователь языка и стиля украинских писателей конца XVIII–начала XX века. Подчеркнуто преимущество общефилологической методологии Шевелева в изучении художественных произведений, апробацию интегративных подходов к анализу конкретных текстов, которые заключаются в синтезе литературно-критического, лингвостилистического и искусствоведческого аспектов анализа.

Ключевые слова: лингвостилистика, лингвопоэтика, лингвоперсонология, стилевая линия, церковнославянизм, стилизация, диалогизм.

Bybyk Svitlana. From the History of the Terminology in Linguistics: Reading Y. Sheveliov. Yuriy Sheveliov (Sherekh) is a well-known linguist. He is a specialist in the history of language, the history of the Ukrainian literary language, phonology, historical morphology, lexicology, grammar, sociolinguistics, linguistic stylistics. Linguistic poetics is of particular interest for the scholar. Such a wide range of interests did not understate the scientific prudence and profundity of his thoughts in each of the mentioned branches of linguistics. The scholar with his broad erudition has possessed a prominent place in the history of linguistics, both theoretical and practical. The purpose of the research is to analyze the works of Y. Sheveliov related to the study of the Ukrainian literature, texts of poetry and prose; to trace the genesis of the Ukrainian linguistic stylistics as a science since the 30^s and 40^s of the 20th century and to verify the peculiarities of the methods and techniques of the integrative approach to the analysis of the specific individual-author writing practices, to identify (to specify) the terminological apparatus of the research.

The article focuses on the theoretical conceptions of Yu. Sheveliov in the field of linguistic stylistics and linguistic poetics and analyzes his contribution to the development of this branch. The key theoretical and practical issues related to the development of the methodological tools of the Ukrainian linguistic stylistics since the period of its formation as a separate branch of linguistics (in particular since the 40s of the twentieth century) are highlighted. The author lays emphasis on those style categories on which the research of the

language and style of the Ukrainian writers of the late 18th–early 20th century was focused. The study elucidates the advantages of Shevelev's general philological methodology in the study of literary works and the integrative approach appropriateness to the analysis of the specific texts. Shevelev's approach involves the synthesis of literary-critical, linguistic and artistic aspects of the analysis.

Scrupulous reading of the scientific works by Y. Shevelov gives grounds to argue that, on the one hand, he preserved the foundations of the Ukrainian linguistic stylistics at the beginning of the twentieth century, developed and extended its applicability to the study of a wider range of texts than the official Soviet ideology "allowed", significantly complete the series of "Linguistic portraits" of outstanding participants in the historical-linguistic process in Ukraine, and, on the other hand, he has significantly deepened content of both the established linguistic-style categories and the integrative principles of the Ukrainian literature.

The key findings of the study provide further prospects for the investigation of the scientific works of Y. Sheveliov in the field of philology, in particular the study of his terminology apparatus with a focus on his understanding of certain concepts and categories in the historiography of linguistics.

Key words: linguistic stylistics, linguistic poetics, linguistic personology, stylistic line, Church Slavonicism, stylization, dialogism.

Стаття надійшла до редколегії 09.02.2018